

Oravecz Imre

ÓKONTRI

30.

Geday Alfréd főszolgabíró a bíróválasztás előtt meglátogatta Parizsa tanítót, és nála is éjszakázott. Ebből az alkalomból az vacsorát adott, amelyre meghívta Lados esperest, Árvai Gábor hivatalban lévő bírót, Boros Pétert és Steve-et. Steve vonakodva fogadta el a meghívást, mert nem kedvelte a tanítót. A vendéglistára úgy került, hogy a főszolgabíró kíváncsi volt rá, hallotta, van itt egy izgága magyar amerikai, aki mindenkit lepipál.

A tanító látszólag a magas rangú vendéget tisztelte meg a vacsorával, az azonban valójában mást szolgált. A legfőbb járási vezetőnek szokása volt, hogy bíróválasztás előtt vendégül láttatta magát a tanítóval, és ilyenkor a falu tudtára adta, kit szeretne bírónak, kire szavazzanak a három jelölt közül, akiket törvény adta jogával ő állított. De nem egyszerűen közölte, megnevezte, ki a kiszemeltje.

Ki sem ejtette a nevét. Kifinomult módszerrel élt. Abból lehetett, kellett kikövetkeztetni, ki az illető, hogy az is meghívást kapott a vacsorára, hogy az is ott volt. Nem alkalmazta minden faluban, de Szajlán igen, mert a tanító távoli, szegény rokona volt, akihez ilyenkor leereszkedett. Ezúttal Boros Péter volt az embere. Steve-re még véletlenül sem gondolt senki, mindenki tudta, hogy mint külföldi állampolgár nem jöhet szóba.

A vendégek csevegtek darabideig, mielőtt a terített asztalhoz ültek volna. A házigazda bemutatta Steve-et a főszolgabírónak. Az pár udvariassági kérdést intézett hozzá, amelyet ő hasonló udvariassági kérdésekkel viszonzott, de nem bontakozott ki kettejük közt beszélgetés, sőt, Geday egyelőre olyan tartózkodóan viselkedett, mintha egyáltalán nem érdekelné Steve.

Míg ettek, a főszolgabíró vitte a szót. Áradozva, félig-meddig udvarolva dicsérte a tanítóné főztjét, aki maga szolgált fel minden fogást. A többiek egységesen hallgattak, csak a kések, villák zaja hallatszott, pontosabban, Árvai Gábornak és Boros Péternek csak a villája adott

hangot, mert miután előre feldarabolták a rántott húst, ők ketten csak villával ettek, és azt is marokra fogták. Ez zavarta Gedayt. Évek során sem bírta megszokni, hogy ezek az alacsony sorú emberek ilyen barbár módon étkeznek, de úgy tett, mintha nem venné észre, mert ez is a jólneveltséghez tartozott.

Mikor a tanítóné feladta a kávé, a főszolgabíró megköszönte a vacsorát, cigarettát, öngyújtót vett elő, rágyújtott, körbepillantott, majd Árvai Gábor felé fordulva megkérdezte:

- Hát, mi újság, bíró uram? Hogy állnak az őszi munkákkal?
- Elvetettünk, méltóságos uram, hála a Felettünkvalónak. Megengedte, olyan időt adott hozzá, a földben a jövő esztendei kenyér, csak annyi hibádzik, hogy nem mink esszük majd meg.
- Ezt hogy érti?
- Úgy, hogy kiütik a kezünkből, elveszik tőlünk.
- Ja, a beszolgáltatásra gondol. Annak senki sem örül, magasabb helyeken se. Szükséges rossz. De az állam figyelmes, gondja van rá, hogy a fejadagja mindenkinek megmaradjon.
- Fejadag! Avval nem menünk ötről hatra.
- Háború van, kérem. A hazáért áldozatot kell hozni a hátszországban is.
- De csak nekünk, földműveseknek?
- Nem. Mindenkinek, az egész nemzetnek. A fiaink nem szenvedhetnek szükségét a keleti fronton, ahol a bolsevikok ellen harcolnak.
- No, az a másik, a háború. A fiatalságot behívták katonának, aztán kivitték őket Oroszországba. Csak a korosabbakat hagyták itthon, meg az asszonyokat. Nincs munkaerő. Olyan család is van, ahol gazda sincs. Az asszony hajtja a lovat, az kaszál, szánt. Berukkoltatták a család-fenntartókat is.
- Nem, nem jól mondd, Gábor – szólalt meg Boros. – Ranka Pestát nem hívták be, ő itthon van.
- Nem, mert van valakije a Kiegészítőnél, aztán az elintézte neki.
- Na, én ezt nem hallottam – jegyezte meg a főszolgabíró.
- Á, az csak szóbeszéd – vetette ellen Boros.
- Nézzék, a beszolgáltatás kell, része a közös teherviselésnek – magyarázta Geday –, de nem tart örökké. A kormány megszünteti, mielőtt megnyertük a háborút. És az már nincsen messze. Ez

villámháború. Szövetségeseinkkel vállvetve gyorsan nyomulunk előre a nagy orosz síkságon, és nincsen erő, ami megállíthat bennünket.

– Én nem lennék ebben olyan biztos, szolgabíró úr – kapcsolódott be a beszélgetésbe Steve. – Emlékeztetném rá, hogy az oroszok tavaly decemberben Moszkva előtt megállították a németeket.

Geday elképedve nézett rá. Nem annyira azért, mert akadt valaki, aki nem osztja a véleményét, és ennek hangot is ad, hanem mert az szolgabíró úrnak szólította, még csak nem is főszolgabíró úrnak, holott ő az, és mint ilyennek a méltóságos megszólítás dukál, amelyet ő eddig mindenkitől megkapott. Megtehetette volna, de nem utasította rendre Steve-et, csak felvonta, majd lebocsájtotta a szemöldökét.

– Ugyan, kérem – mondta kimérten. – Az csak taktikai húzás volt fő szövetségésünk, a németek részéről. Moszkva nem fontos, nincs stratégiai jelentősége, kár erőt pazarolni rá, a bolsevikok kiürítették, a fő gazember, Sztalin sincs már ott. Dél felé kell törni, Baku irányába, és megszerezni az olajmezőket, aztán visszakanyarodni, átkarolni őket, és megsemmisítő csapást mérni rájuk az Ural előtt.

– Igen, maga a Führer döntött így, ő utasította a tábornokait – jegyezte meg Parizsa, aki szeretett a jól tájékozott szerepében tetszelegni.

– Úgy van, a Führer nagy stratégia. Mindig tudja, mit kell tenni. Gondoljanak csak a lengyelországi vagy a franciaországi hadjáratra, milyen gyorsan tönkrementek a polákokat és bravúrosan elintézték a franciákat, pedig azoknak az angolok is segítettek.

– Oroszország nem Lengyelország, nem Franciaország. Mérhetetlenül nagy a terület, utánpótlási gondok lesznek, túlságosan széthúzódik a front, és a szovjetek előbb-utóbb összeszedik magukat – érvelt tovább Steve.

Árvai Gábor némi habozás után úgy érezte, hogy neki is hozzá kell szólnia.

– Augusztusban a Nagyméltóságú Úr fiát, Horthy Istvánt is lelőtték. Geday ezt nem várta a bírótól.

– Az egy repülőbaleset volt – vetette oda neki, de nem zökkent ki nyugalomból. – Óriási a terület, az igaz, de a német ész, szervező képesség és fegyelem megbirkózik a nehézségekkel, és hamarosan szétverjük a bolsevik bandát.

Várt egy kicsit, majd hozzátette:

- Annak dacára, hogy az amerikaiak segítik őket.
 - Nekem kételyeim vannak – felelte Steve elengedve a füle mellett a nyilvánvaló célzást. – Attól tartok, minél beljebb menünk Oroszországba, ez annál bajosabb lesz. Gondoljon csak Napóleonra!
 - Napóleonra? Hogy jön az ide? – kérdezte most már ingerülten a főszolgabíró. – Az egy francia volt, egy csigaevő.
 - Úgy, hogy az is belebukott.
 - Hitler nem Napóleon, a németek nem franciák, és... – hirtelen elhallgatott. – Mondja csak, Árvai úr, mint amerikai magyar mondja ezt, vagy mint amerikai?
 - Is-is.
 - De melyik oldalon áll?
 - Amíg magyar katona nem harcol amerikai katona ellen, addig a magyar oldalon.
 - És ha harcol?
 - Akkor egyiken se.
 - Olyan nincsen, kérem.
 - De van.
- Geday végigtekintett a többiekén.
- Mit szólnak ehhez? Van ilyen?
 - Szerintem nincs, méltóságos uram – állt mellé a pap. – Az embernek színt kell vallani.
 - Szerinted, Béla? – kérdezte Parizsát a főszolgabíró.
 - Nem tudom, kérlek. Tán, ha az embernek mind a kettőhöz húz a szíve. De ami a fölényt illeti, különösen a fegyverzet tekintetében, osztom a véleményedet.
 - Bíró uram – nézett Geday Árvai Gáborra.
 - Ez nekem magos, méltóságos uram.
 - Nekem is – jelentette ki Boros –, de abban biztos vagyok, hogy a bolsevikokat ki kell irtani, még a föld színéről is. Tudjuk, milyenek, ismerjük őket, tudjuk, mit műveltek itt tizenkilencben.
- A tanítóné leszedte a kávéscsészéket, egy üveg bort tett az asztalra és tálcán poharakat.
- Béla, töltsél, kínáld a vendégeket! – utasította a férjét.
- A tanító megtöltötte a poharakat, koccintottak. Mindenki megvárta, amíg a főszolgabíró azt mondja: egészségünkre, és az ajkához emeli a poharát, csak azután ittak.

Boros majdnem egyből kiürítette a poharát, de látva, hogy a többiek csak belekortyoltak a borukba, észbe kapott, és letette.

- Jó bor - állapította meg zavartan.
- Az - hagyta helyben Árvai Gábor.
- Verpelétről van, Debrői hárslevelű - szolgált felvilágosítással a tanító. - Van ott egy emberem, az szállítja.
- A tanító úr tudja, milyen bort kell venni - jegyezte meg a pap. - Az én miseborom is Verpelétről van.

A főszolgabíró nem nyilvánított véleményt a borról, mintha neki édesmindegy lenne, milyen.

- Visszatérve a háborúra - kezdte elgondolkozva, de nem folytatta -, eh, hagyjuk a háborút, beszéljünk másról. Hallom, Árvai úr, hogy már magának van a legtöbb földje a faluban, tanyát építtetett, és meg is nősült. Gratulálok.

- Köszönöm - felelte Steve.
- És sikeresen gazdálkodik. Nem semmi, manapság, ezekben a nehéz időkben.
- Sikeresen?! Már nem. A beszolgáltatás, a háború nekem is keresztbe tesz. Kicsi a haszon, nem kapok napszámost, satöbbi. Nem úgy alakulnak a dolgaim, ahogy terveztem.
- De csak gyarapszik.
- Nem, már nem. Egy helyben topogok. Hogy is mondják ezt? Stagnálok.

- Stagnálok - javította ki a tanító.
- Szeretnék én úgy stagnálni, mint te, Stiff - jegyezte meg Árvai Gábor, aki ismerte a szót.

- Motorbiciglijé van, meg traktora is, méltóságos uram - újságolta Boros.

- Igen, hallottam. Helyes, haladni kell a korral, gépesíteni kell a mezőgazdaságot, lejárt az ökör, a ló ideje.

- Van traktorom, de nem sokra megyek vele, ha nem tudom kihasználni, ha nem kapok elegendő üzemanyagot. A nyersolajat is jegyre adják, aztán lehet, hogy majd arra se.

- Ne legyen ilyen borúlátó, ne keltsen hangulatot! Lesz olaj, jegy nélkül is, csak érjünk a bakui olajmezőkre. Úgy lesz minden, ahogy volt.

Hozzátette volna még, hogy sőt, jobb, miután megnyertük a háborút, de nem akart ismét a háborúval foglalkozni, ezért abban a hiszemben, hogy ezzel semleges vizekre evez, tárgyat váltott.

- A nyakunkon a bíróválasztás. Úgy tudom, Árvai úr, hogy amerikai állampolgár. Bizonyára előbb-utóbb felveszi a magyar állampolgárságot, és egészen magyar lesz. De egyelőre nem ez a helyzet, és nem vehet részt a választáson. Hanem mégis kíváncsi lennék rá, kire szavazna, ha már magyar állampolgár lenne. Remélem, a megfelelő jelöltre. Tudja, ki az?

- Tudom - felelte Steve, mert tudta, hogy Boros Péter miért van ott.

- Nos?

Boros feszülten figyelt.

- Nem.

- Nem?! És miért nem, ha szabad kérdeznem? Mi kifogása az illető ellen?

- Ellene személy szerint semmi.

- Hát akkor?

- Azért nem szavaznék rá, mert egyáltalán nem szavaznék senkire.

Mindenki elképedt, a főszolgabíró is, de türtőztette magát, és csak ennyit mondott:

- Ne mondja! És miért nem?

- Azért, mert ez nem egy demokratikus választás.

- Már hogyan volna az! Minden szavazásra jogosult szajlai szavazhat, és maga dönti el, melyik jelöltre adja a szavazatát.

- De a jelölteket ön állította.

Steve önt mondott maga helyet. Már megszokta, hogy ebben az országban azt, hogy maga, csak paraszt- vagy munkásembernek mondhatja.

- Hát, aztán? - emelte fel a hangját Geday.

- A szavazóknak, a népnek kellene.

- Az nem lenne jó. A nép tudatlan, egyedül nem képes erre. Gyámolítani kell, a hóna alá nyúlni.

- De ez beavatkozás, a jogainak a csorbítása.

- Nem. Ez segítség, amit igényel. Egyedül nem tudna helyesen dönteni, megfelelő jelölteket állítani, mert éretlen, nem érti az össze-

függéseket, nincs rálátása a dolgokra. Olyan, mint a gyerek, terelni, irányítani kell.

- Nem hinném. A nép nagyon is okos és tájékozott. Pláne egy ilyen kis faluban, mint Szajla. Itt semmit nem lehet eltitkolni. Az emberek ismerik egymást, tudják, kiben mi lakik, kiben bízhatnak, kiben nem, ki állt ki értük, ki képviseli az érdekeiket.

- Ki képviseli az érdekeiket?! De hiszen ennek semmi köze az érdekképviselőhöz! A falubíróság nem érdekképviselői intézmény, nem egyesület, párt vagy szakszervezet, hanem hivatal. A bíró közigazgatási feladatokat lát el, és mint ilyen az állam keze, éppúgy, mint a jegyző, a járási főügyész, a tisztiorvos, a csendőrpáncsnok, vagy jómagam.

- Az már baj, ha így van.

- Miért volna baj? Kérdezzünk meg egy hivatalban lévő bírót? Lát abban, bíró uram, valami rosszat, hogy utasításokat kap a jegyzőtől?

Árvai Gábor nem akart még egyszer bakot löni, ezért úgy tett, mintha félreértette volna a kérdést.

- Hát, én minden tőlem telhetőt megteszek, méltóságos uram, hogy ne legyek hiba.

- Azért baj, mert a falu vezetője, és annak az érdekét kellene szem előtt tartani. A falu választja, erre kap megbízatást. Ez a demokrácia értelme, jobban mondva lenne, ha ön nem avatkozna bele.

- Maguknál, Amerikában, ahol túlzásba viszik a demokráciát, de nem itt nálunk, Magyarországon.

- A demokráciát nem lehet túlzásba vinni, és korlátozni se. Vagy van demokrácia, vagy nincs.

- De... - szólalt meg a pap. A főszolgabíró segítségére akart sietni, de az leintette. A tanító is kényszerűen feszengett, hogy Steve ilyen vad nézeteket vall.

- Azt akarja ezzel mondani, hogy Magyarországon nincsen demokrácia? - kérdezte ingerülten a főszolgabíró.

Steve erre a kérdésre nem válaszolt.

A főszolgabíró ezt nemleges válasznak tekintette, és enyhülten nézett rá, mintegy azt mondva, ugye, hogy nekem adsz igazat, ugye, hogy van itt demokrácia.

- És az is kifogásolható - folytatta Steve -, hogy a szavazás nem titkos, hogy nyíltan kell voksolni. Így az emberek nem feltétlenül arra

szavaznak, akire szeretnének, mert félnek a következményektől, attól, hogy hátrányos helyzetbe kerülhetnek, ha az eszükre és szívükre hallgatnak.

- A népképviseltet és a titkosságot hiányolja? Kérem. Arra ott vannak az általános választások, a pártok, a követek, a kétkamarás parlament, az alsóház, a felsőház. Ez már megfelel az igényeinek? Ha általános választások lennének, és jogosult lenne, akkor elmenne szavazni?

- Ha úgy van minden, ahogy én tudom, az általános suffrage-on se vennék részt.

Értette a választások szót, de valamiért az angol megfelelője szaladt a szájára.

- Magyarul, kérem - mondta a főszolgabíró.

- Bocsánat, az általános választásokon.

- Na, és hogyan tudja? Ott mit kifogásol? Mi nem felel meg a nagy Amerika igényeinek? Ott mi nem demokratikus?

A főszolgabíró most már csak gúnyolódott, kínjában, hogy vitába keveredett egy paraszttal, mert Steve csak az volt neki, paraszt.

Steve-et hidegen hagyta a gúny.

- Harminc év a jogosultsági korhatár. Hat elemi iskolai végzettséget követelnek, a férfi esetében állandó foglalkozást, és hogy családos legyen, a nőnek pedig kereső férje és három gyereke, vagy ha nincs neki, akkor saját vagyonából éljék.

- Úgy van, jól tudja. Gratulálok, hogy utánanézett, és így megjegyezte. A törvényeink írják elő, törvényeket pedig az Országgyűlés hozta. Miért nem egyeztethetők ezek a kívánalmak össze a demokrácia fogalmával?

- Azért, mert igazságtalanok, hátrányos megkülönböztetések. Kell a korhatár, az Egyesült Államokban is van, de ez itt túl magas. Az ember már előbb képes arra, hogy felelősséggel döntsön. Katonának jó tizenennyolc, tizenkilenc évesen is, de választónak nem. Aki nem tudta elvégezni a hat osztály, vagy sose járt iskolába, az nem teljes értékű ember? De még vitathatóbb, hogy a férfinak legyen állandó munkája és családjá. És ha munkanélküli, ha nem talált párt magának, vagy talált, de esetleg magtalan? De a legképtelenebb, hogy azt kívánják a nőktől, hogy legyen három gyerekük, és saját vagyonukból tartsák el azokat és magukat, ha nincsen kereső férjük.

Geday közel volt ahhoz, hogy kijöjjön a sodrából és államellenes izgatásnak minősítse ezt az okfejtést, de nyelt egyet, és a további érvelés mellett döntött.

– Dehogy, kérem! Amit ön hiányol, az mértéktelen liberalizmus, a demokrácia rákfenéje. Kellenek a korlátok. Nem lehet mindent megengedni. Az amerikaiak tévednek, mikor a lovak közé dobják a gyeplőt, és ennek előbb-utóbb megisszák a levét. Nagyon jól van, hogy mi itt ezt másként csináljuk, hogy feltételeket szabunk. Nem lehet csak úgy választani, bele a vakvilágba. Valamit valamiért. Kell a hat elemi. A tudatlan, az analfabéta, aki írni-olvasni se tud, ne szavazzon, ne szóljon bele az ország ügyeibe. És igenis, aki bele akar szólni, aki véleményt nyilvánít, az ne legyen ingyenélő, és annak legyen családja, mert az a társadalom alapja, a család, az a nemzet fennmaradásának a feltétele. Ami meg a nőkkel szemben támasztott követelményeket illeti: ugyan, talán tartsuk el őket, ha se kereső férjük, se semmijük nincsen? Miért ne írhatnánk elő az ilyeneknek, hogy szüljenek fiakat, lányokat a magyar hazának?

Geday elégedetten nézett körül, mint aki megcáfolhatatlan igazságokat nyilatkoztatott ki, és bizonyos benne, hogy vitapartnere sem tud ellenük semmit felhozni.

A tanító, a pap, Boros buzgón bólogatott. Árvai Gábor unta már ezt a vitát, és nem nagyon figyelt, de nem akart kilógni a sorból, és némi késéssel szintén fejmozdulattal jelezte, hogy egyetért.

Steve ezzel már valóban nem szállt szembe. De nem, mert nem tudott volna, hanem, mert belátta, hogy közte és a főszolgabíró közt akkora a szakadék, hogy további vitának semmi értelme. Ezért úgy döntött, hogy visszavonul, de diplomatikusan még annyit mondott:

– Hát, szolgabíró úr, eltér a véleményünk. Másként értelmezzük a demokráciát, de remélem, ez még belefér az ön demokráciaértelmezésébe, és nincs köztünk harag. Továbbra is tiszteljük és becsüljük egymást, hisz emberek vagyunk.

Geday az újbóli téves titulusra összerándult, és az is kellemetlenül érintette, hogy Steve egy szintre helyezi magát vele, de fegyelmezetten és udvariasan válaszolt:

– Természetesen, Árvai úr, természetesen.

Majd sietve hozzátette:

– Amíg nem kerül összeütközésbe a fennálló renddel.

- Mért kerülnék, betartom a törvényeket, rendesen adózok, teljesítem a beszolgáltatást, eleget teszek minden kötelezettségemnek.
- Hajlama van rá.
- Hajlamom?
- Igen. Állami földeket akart juttatni a szegényeknek.
- Á, az csak egy ötlet volt. Nem szegtem vele törvényt.
- Elég vad ötlet volt, Árvai úr, vagy Mr. Árvai, ha úgy jobban tetszik.
- Maradjunk az Árvai úrnál.
- Miért?
- Mert magyarul beszélünk.
- Csak azért?
- Meg azért is, mert inkább magyar vagyok.
- Akkor gondolkodjon magyar módra is!
- Igyekszem.
- Ajánljuk is.

Ez utóbbit, hogy enyhítse az élet, már mosolyogva mondta, és tréfásan megfenyegette Steve-et a mutatóujjával.

Nem szólt többet hozzá, igaz, utána Steve se nagyon vett részt a beszélgetésben, mikor az ismét a beszolgáltatásra terelődött. Azt követően pedig a társaság nemsokára feloszlott, mert a főszolgabíró másnapra be volt rendelve Egerbe a főispánhoz jelentéstételre, és korán kellett lefeküdnie. De mikor búcsúzáskor kezet fogott vele, kijelentette, hogy örül, hogy megismerhette, holott egyáltalán nem örült.